

ARCHIWUM
NARODOWE
W KRAKOWIE

MINISTERSTWO KULTURY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
DEPARTAMENT WŁASNOŚCI
INTELEKTUALNEJ I MEDIÓW

00-071 Warszawa
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17

Pismo z dnia:
28.05.2013 r.

Znak:
DWIM/765/13

Nasz znak:
DN.022.2.2013

Data:
Kraków, 1 lipca 2013 r.

sprawa: *Zasady i regulacje dotyczące dozwolonego użytku publicznego.*

Szanowni Państwo,

W odpowiedzi na Państwa pismo w sprawie zasad udostępniania utworów znajdujących się w domenie publicznej przez instytucje sektora kultury i edukacji przesyłam wyjaśnienia odnośnie praktyki stosowanej w tym zakresie przez Archiwum Narodowe w Krakowie.

Archiwum udostępnia wszystkie przechowywane w swoim zasobie materiały archiwalne i ich reprodukcje w sposób bezpośredni – nieodpłatnie, umożliwiając użytkownikom osobiste zapoznanie się z materiałami w siedzibie Archiwum, w Internecie oraz pośrednio – w formie udzielanych informacji na podstawie tych materiałów lub sporządzania z nich reprodukcji. Archiwum stosuje jednolite zasady udostępniania do wszystkich rodzajów archiwaliów (w tym znajdujących się w domenie publicznej).

Udostępnianie bezpośrednie, prowadzone w oparciu o art. 16 ust. 1 *Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach* (Dz. U. z 2011 r. Nr 123 poz. 698, ze zm.), odbywa się w przeznaczonych do tego pracowniach naukowych Archiwum, gdzie użytkownicy nieodpłatnie korzystają z zamówionych oryginałów materiałów archiwalnych lub ich reprodukcji użytkowych – sporządzając na ich podstawie notatki, wypisy itp. lub wykonując z nich fotografie cyfrowe własnym sprzętem.

Dodatkowo (również nieodpłatnie) sukcesywnie w miarę prowadzonych prac digitalizacyjnych zasobu, Archiwum udostępnia kopie cyfrowe materiałów archiwalnych w Internecie – za pośrednictwem ogólnodostępnych serwisów (*Szukaj w Archiwach*, *Małopolska Biblioteka Cyfrowa*, strona domowa Archiwum).

Udostępnianie pośrednie natomiast prowadzone jest na zamówienie lub zlecenie określonych użytkowników, w trybie działalności usługowej przewidzianej w art. 16 ust.

2a powołanej *Ustawy*. Na wniosek zainteresowanej osoby Archiwum wykonuje odpłatne kwerendy, których wyniki przekazywane są zamawiającym w formie pisemnej informacji sporządzonej na podstawie treści odnalezionych dokumentów (w sytuacji gdy wyszukanie dokumentu lub przeprowadzenie kwerendy nie wymaga znacznego nakładu pracy czynności te wykonywane są nieodpłatnie). Ponadto na zamówienie lub zlecenie użytkowników Archiwum wykonuje odpłatnie reprodukcje (analogowe lub cyfrowe) materiałów archiwalnych.

Opłaty za wykonanie reprodukcji materiałów archiwalnych zamawianych na potrzeby zainteresowanych użytkowników pobierane są przez Archiwum niezależnie od tego jakiego rodzaju archiwaliów zamówienie dotyczy (brak zróżnicowania na materiały znajdujące się w domenie publicznej oraz materiały objęte ochroną prawną autorską). Wynika to z faktu, że koszty wykonania reprodukcji przez Archiwum zostały skalkulowane z uwzględnieniem niezbędnych nakładów środków i pracy koniecznych do wykonania usługi reprodukcowania (m.in. koszty osobowe, koszty materiałów, energia, amortyzacja sprzętu, eksploatacja lokalu, itd.). Na wysokość ww. kosztów nie ma wpływu fakt przynależności reprodukowanych materiałów do domeny publicznej.

Archiwum nie stosuje ograniczeń w udostępnianiu materiałów archiwalnych stanowiących domenę publiczną. Należy natomiast zwrócić uwagę na obowiązującą w archiwach państwowych w Polsce zasadę niedopuszczalnego wykorzystywania reprodukcji uzyskanych w wyniku użycia własnego sprzętu przez użytkowników korzystających z materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych, do celów publicystycznych i wydawniczych. Wydaje się, że zasada ta, wynikająca z troski o dbałość o wizerunek archiwów (publikowanie fotografii wykonanych w sposób nieprofesjonalny, m.in. w nieodpowiednich warunkach oświetlenia i co za tym idzie, technicznie wadliwych, dałoby negatywny wpływ na społeczne postrzeganie archiwów), mogłaby zostać uznana jako stojąca w sprzeczności z ideą całkowitej dowolności w rozpowszechnianiu i adaptacji dzieł będących w domenie publicznej. Jednakże podkreślić należy, że zasadniczy proces udostępniania materiałów archiwalnych (kopiowanie materiałów własnym sprzętem przez użytkowników jest tylko jedną z form wspierania udostępniania), w tym dzieł zaliczanych do domeny publicznej, odbywa się bez ograniczeń prawnoautorskich.

Zasadnicze wątpliwości Archiwum budzi natomiast kwestia interpretacji i stosowania, w odniesieniu do działalności archiwów (m.in. w dziedzinie gromadzenia i udostępniania zasobu archiwalnego), przepisów *Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych* (Dz.U. z 2006 r. nr 90 poz. 631, ze zm.) oraz niewystępującego wprawdzie w przepisach polskiego prawa, ale istniejącego w świadomości społecznej, pojęcia domeny publicznej. Pomimo, że znaczna część zasobu archiwów nie podlega ww. regulacjom, z uwagi na swój historyczny charakter lub brak cech utworu, niemniej jednak archiwa przechowują część materiałów archiwalnych, co do których należy stosować wymienione przepisy. W tym wypadku wątpliwości rodzi interpretacja i stosowanie powołanych regulacji w kilku obszarach. Często trudności sprawia już samo określenie, czy dzieło jest w ogóle objęte ochroną prawną autorską lub jeśli tak, to czy ta ochrona już wygasła. Problemy powstają także w odniesieniu do już przechowywanych oraz wciąż przejmowanych przez Archiwum materiałów nieobjętych

na mocy ustawy prawami autorskimi (np. akt urzędów), wśród których jednak można napotkać utwory objęte prawami autorskimi (np. fotografie czy opracowania własne pracowników tychże urzędów). Prawa te nie zostały przekazane Archiwum, a materiały takie, pomimo że z racji urzędowej proveniencji powinny zawierać się w ustawowej definicji „urzędowych dokumentów”, wymykają się jednak prostej interpretacji powodując problemy z definiowaniem tego pojęcia. Również kwestie identyfikacji i ustalania autorstwa utworów, czy trudności wynikające z interpretowania definicji dzieł osieroconych rodzą wątpliwości.

Z uwagi na powyższe wskazane byłoby przyjęcie jednoznacznie określonej definicji pojęcia domeny publicznej, jej zastosowania i użytku, ułatwienia identyfikacji utworów do niej należących, w odniesieniu (w sposób na ile to możliwe wyczerpujący), do wszystkich kategorii utworów. Jednocześnie należałoby dążyć do poszerzenia zakresu domeny publicznej, co wydaje się korzystne z punktu widzenia interesu ogólnospołecznego. Wydaje się, że w ramach tego postulatu warto byłoby rozszerzyć zakres art. 4 *Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, uznając automatyczną przynależność do domeny publicznej wszystkich utworów wytworzonych w wyniku działalności podmiotów publicznych oraz powstałych poprzez ich finansowanie ze środków publicznych.

aw/aw

Z pozdrowieniem
DYREKTOR
ARCHIWUM NARODOWEGO W KRAKOWIE
Barbara Berska
dr Barbara Berska